

Satranç

A y b a r K a r a ç a y
C a n İ n c e

ZİRVE KARIŞTI

"Anand, filus asiae, omnium ecclesiarum sermone celebratur."

"Dünya Satranç Şampiyonluğu" Tanımının Tarihine Kısa Bir Bakış:

Gönlümüzün Şampiyonları:

Bilinen tarihi 1400 yılı aşan satranç oyununda "dünya şampiyonu" kavramı, 1886 yılında Steinitz'in Zukertort'u +10 -5 =5'lik skorla yenmesiyle birlikte resmîyet kazandı. Öncekiler "dünyanın en güçlü oyuncusu" ya da iyimser yaklaşımla "gayri resmî dünya şampiyonu" olarak anıldılar. Unvan sahibi tam bir keyfiyet içindeydi: istediğinde unvanını ortaya koyuyor istemediğinde koymuyor, rakip beğenmiyor ya da para ödülünü -haklı olarak- yetersiz bularak maç yapmıyordu.

FIDE Başbozukluğa "Dur!" Diyor

1946 yılında dünya şampiyonu efsanevi Alekhine'in ölümünden sonra FIDE unvan sahibini belirlemek için bazı kurallar getirdi ve 1948'de düzenlediği döner turnuvada dünyanın en güçlü 5 oyuncusunu karşı karşıya getirdi. Araştırmacı ve dikkatli Botvinnik, turnuvayı kazanarak şampiyon oldu. Bundan sonra yine unvan maçı sistemine dönüldü: maça çıkacak oyuncu, belirli periyotlarla tüm dünyada FIDE üyesi olan ülkelerde başlayıp, adaylar finali ile biten uzun ve çetin bir eleme süreci ardından belirleniyordu. Tahtın sahibinin işi ise kolaydı: yıllar süren bu elemeleri keyifle izlemek ve zamanı gelince sadece bir rakip için hazırlanmak. Üstelik kaybedecek olursa rövanş maçı hakkı da saklıydı. Diğer sporlarda çoğu kez, yapılan her dünya şampiyonasını değişik isimler kazanır. En azından birkaç yılda bir şampiyon yenilenir. Dövüş sporları dışında da "unvan koruma" kavramına pek rastlanmaz. Çünkü şampiyon, bir sonraki şampiyonada herhangi bir başka sporcu ile aynı seviyeden başlar müsabakaya. Ama satrançta 1886'dan 1999'a kadar sadece 13 dünya şampiyonuna rastlıyoruz: ortalama 9 yılda bir şampiyon.

Kasparov Sahnede - Düzen Bozuluyor

1993'te Kasparov ve Short FIDE çatısı altından çıkarak "Profesyonel Satranç Birliği"ni kurdular ve Londra'da bağımsız bir unvan maçı yaptılar. Kasparov kazandı: +6 -1 =13. Karpov aynı tarihte Jakarta'da Timman'ı yenerek tekrar resmî şampiyon oldu: +6 -2 =13. Kasparov unvanını Anand'a karşı (New York 1995: +4 -1 =13); Karpov da Kamsky (Elista 1996: +6 -3 =9) ve Anand'a karşı (Lozan 1998: +4 -2 =2) korudu. Karpov sistem değişikliği üzerine FIDE turnuvasında oynamayı reddetti ve Khalifman "knock-out" sistemi ile yapılan turnuvanın finalinde Akopian'ı yenerek (Las Vegas 1999: +2 -1 =3) 14. Dünya şampiyonu oldu. Diğer taraftan "aday finali" olarak anılan maçta Shirov'un, Kramnik'i yenmesine rağmen; Kasparov tartışmalı bir şekilde Kramnik'le unvan maçına oturdu ve bu kez kaybetti (Londra 2000: +0 -2 =13). Aynı yılın sonlarına doğru Anand, Yeni Delhi'de aralarında Khalifman'ın da bulunduğu tüm rakiplerini birer birer yenip final maçına çıkmaya

hak kazandı ve finalde Shirov'u da yenerek (Tahran 2000: +4 -0 =1) 15. Dünya şampiyonu oldu. Şimdi ne mi olacak? Bazı şeyler oldu bile. Dergi elinize geçtiğinde bu oyunculardan bazıları yılın ilk turnuvasında çoktan karşılaşmış olmalılar. Elbette unvanlar el değiştirmede ama prestij de önemli. Özellikle birden fazla dünya şampiyonu varken, ama satranççılar haklı olarak soruyor: "Gerçek şampiyon kim? Kasparov'u yenen Kramnik mi, Kramnik'i yenen Shirov mu, Shirov'u yenen Anand mı, yoksa Anand'a üstünlük sağlamış olan Kasparov mu?" Bu yanıtı kuşkusuz tarih, hepimizden iyi verecektir.

	Kasparov	Anand	Kramnik	Shirov	Toplam
Kasparov	24	17	29	70	
	8	17	20	45	
	33	61	120	214	
%	62.31	50.00	52.66	53.80	
Anand	8	12	19	39	
	24	9	11	44	
	33	47	39	119	
%	37.69	52.21	55.00	48.75	
Kramnik	17	9	8	34	
	17	12	5	34	
	61	47	20	128	
%	50.00	47.79	54.55	50.00	
Shirov	20	11	5	36	
	29	19	8	56	
	120	39	20	179	
%	47.34	44.20	45.45	46.31	

Hindistan - Dünya Kültürünün Gizli Beşiği

"Gerçek sanatçı kara cahil olmalı, hiçbir şeye aldırmmamalı, çünkü bilgi engeldir, görmeye mani olur ve dolaysız algı ve ifadeyi alır götürür." Bu keskin sözlerin sahibi Pablo Picasso. Sanat veya bilim... Aslında birçok disiplin, zeka ve yetenek dışında uzun bir eğitim, yoğun bir çalışma gerektirir. Gerçek anlamda yaratıcılık bütün bu birikimlerin üzerine kurulabilir ancak. Matematik ve satrançta eğitimin rolü çok çok daha önemli. Ama yüzyılımızda her iki dalda da insanı hayrete düşüren öyle birer istisna var ki birbirleri dışında benzerleri yok. Karakterler olağanüstü olduğu kadar hikayeleri de romantik ve trajik. Her ikisi de Hintli ve hayatlarının en önemli sayılabilecek birkaç yılını İngiltere'de geçirmişler. Prof. Hardy'nin "Bir Matematikçinin Savunması"nı okuyanlar Srinivasa Aiyangar Ramanujan'ı (1887-1920) bilirler. Üniversite eğitimi almamış olmasına rağmen matematiğe hiç de küçümsenemez katkıları olmuştu. Hardy ile mektuplaşması sonucu İngiltere'ye gelen Ramanujan birkaç yıl içinde ünlü İngiliz Kraliyet Akademisi'ne üye kabul edilir. Ama masal, hasta olan Ramanujan'ın genç yaşta ülkesi Hindistan'da ölmesiyle son bulur. Mir Malik Sultan Han (1905-1966) ise satrançtaki bir mucize. Okuma yazması dahi olmayan Hintli uşak, satrancın değişik kurallarla oynandığı Hindistan'daki sıradan yaşamı ardından efendisiyle birlikte İngiltere'ye gelir. Buradaki kuralları öğrenir öğrenmez İngiltere Şampiyonu (1929, 1932, 1933) olur, 3 olimpiyatta İngiltere'yi temsil eder. Notasyon kağıdını başkaları tutmaktadır! Sonra... Batı'da 4 yılın ardından bir gün efendisiyle birlikte Hindistan'a döner ve Capablanca, Rubinstein, Tartakover, Colle gibi isimleri yenen, Alekhine ile berabere kalan Sultan Han hayatının geri kalanını bir uşak, basit bir çiftçi olarak geçirir ve ölüm haberi satranç dergilerinde bile verilmez. Neden Ramayana'nın doğduğu toprak ve Gandhi, Tagore ve Benerci'nin vatani Hindistan? Tesadüf mü, genetik mi, yoksa yüzyıllarca hor görülüş

Hintlilerin, yazılım dünyası örneğinde olduğu gibi, düşünsel ve zihinsel bir "renaissance"ı mı? Belki de soyut düşünceye değer veren köklü bir kültürün, -klasisizm çağında batıda olduğu gibi- dirilişi ve şahlanışıyla açıklanabilir. 1998 İstanbul Dünya Çocuklar Satranç Olimpiyatı'ndaki Hint kaflesi hepimizi hayrete düşürmüştü. 12-14 yaş arası 5 çocuk başlarında hiçbir yetişkin olmaksızın ve en küçükleri Harikrishna'nın liderliğinde (kendisinden yaşça büyük çocuklar arasında birinci masalar birincisi olması unutulmaz bir başarıydı) birer yetışkinden farksızdılar. Gerek turnuvada gerek turnuva haricinde en ufak bir yaramazlıklarına rastlamadık. İstanbul 2000 Satranç Olimpiyatı'nda da Hint milli takımında idi Harikrishna. Diğer oyuncular da gencecikti ve Anand olmaksızın dünya devleri arasında 7.liği paylaşmaları çok büyük bir başarı. Olimpiyatın gizli galibi Hindistan birkaç yıl içinde Rusya'yı zorlayacak.

Tablomuza hızlı, körleme ve bilgisayar destekli satranç partilerini de eklediğimizi belirtmeliyiz. Sadece standart karşılaşmalar göz önüne alınacak olursa Karpov'un yüzdesi yükseliyor. Okuyucunun hatırd tutması gereken bir diğer şey de tabloyu oluşturan partilerin çoğunun Karpov'un kariyerinin sonlarına doğru oynanmış olması. Bu tabloda en kötü durumda görünen Karpov kariyerinin zirvesinde iken rakip tanımıyordu. Yine sadece standart partiler göz önüne alındığında Kramnik, Kasparov'a üstünlük sağlamış durumda.

Detaylı bilgi için: <http://wcc2000.fide.com/> ve <http://www.kasparovchess.com/>

Alekhine'in Mezarının Kitabesi Kırıldı

Ocak ayı içinde, internet satranç sitelerinin mesaj panolarındaki bir haber, camianın gündemine bomba gibi düştü. Bir ziyaretçinin, Paris gezisi sırasında, ebedi istirahatgahı Montparnasse Mezarlığı'nda bulunan efsanevi Alekhine'i ziyarette gittiğinde, mezar taşının kitabesinin ikiye bölünmüş olduğunu görünce üzüntüden gözyaşlarını tutamadığını ve böyle bir saygısızlığı kimin yaptığını merak ettiğini söyleyen iletisi, önceleri satranç çevrelerince fazla ciddiye alınmadı, fakat daha sonra, bu ziyaretçiye onaylar nitelikte iletiler satranç sitelerine yağmaya başlanınca, bu kara haber, satranç gündeminin bir numaralı sırasına oturdu ve internet satranç klüplerindeki Fransız kanal ve oyuncularının popülaritesi bir anda artırdı. Söylentiler çeşitliydi: Kimileri bu saldırının "anti-anti-semitik" Yahudi gruplar tarafından gerçekleştirildiğini, diğerleri heretik bir tarikatın (Golden-Dawn ismi öne çıkıyordu) işi olduğunu, başkaları ise Capablanca ya da Euwe hayranlarının böyle bir eylemi planlamış olabileceklerini söylüyordu. Gerçek ortaya çıkana kadar, bize de en mantıklı gelen iddia ilkiydi. Nedenlerine gelince: Bu tür olaylar olduğunda, sorumluluğu fazla bilinmeyen inanç akımı mensuplarına yüklemek adettendir ve biraz gizem, olayın heyecanını artırmaya birebirdir. Oysa -şimdilerde şatosu Led Zeppelin grubunun gitaristi Jimmy Page tarafından satın alınmış, dünyanın en çok tanınmış, fakat hakkında en az bilgi sahibi olan kişiliklerinden biri olan- Allister Crowley'in de kurucuları arasında bulunup, sonraları gizemli metafizik savaşlar sonucunda ayrıldığı "Altın Şafak" tarikatının böyle bir olaya karışması, yapamayacaklarından değil, fakat yöntemleriyle uyumadığı için düşünülemezdi. İkinci sava gelince; bu düşünce, satranççı hayranlığını futbol fanatikliğiyle özdeş görmek anlamına gelirdi -ki satrançla biraz olsun ilgili olan herkese böyle bir fikrin saçma olmaktan öte anlamsız geleceği açıktı. İlk savın neden akla yatkin olduğunu anlamak içinse, Alekhine'in yaşamına -özellikle ikinci dünya savaşı yıl-

larına kısaca göz atmamız gerekiyor: Birinci Dünya Savaşı çıktığında, Alekhine Mannheim turnuvasını önde götürüyordu, fakat turnuva hiçbir zaman tamamlanamadı. Alekhine tutuklandı, serbest bırakıldı ve nihayet bir Rus sıhhiye birliğinde görev aldı. Sovyet devrimi onu şoka uğratmıştı. Filmlerde oynayarak oylanmaya çalıştı. Bir süre Moskova Kriminal Sorgulama Bölümünde çevirmenlik yaptı. 1920 yılında, ilk Sovyet Birinciliğini kazandı ve aynı yıl bir Rus Baronesiyle kısa süren bir evlilik yaptı. 1921 yılında, bir İsviçreli gazeteciyle (Anna Roog) evlendi; bu sayede Rusya'yı terk etmek olanağı elde etti, Fransa'ya yerleşti ve bir daha ömrünün sonuna kadar Rus toprağına ayak basmadı. İkinci Dünya Savaşı Patlak verdiğinde, Buenos-Aires' de olimpiyatlarda bulunan Alekhine, ivedilikle Fransa'ya döndü ve orduda çevirmen olarak görev aldı. Fransa düşünce, güneye, Marsilya ve Lizbon'a geçti ve bir amerikan ülkesine iltica etmeye çalıştı. Beklenmeyen olay 1941 yılında gerçekleşti: Nazi basınında Alekhine'in imzasını taşıyan Yahudi karşıtı birçok yazı boy göstermeye başladı. Satranç dünyası büyük şaşkınlık içindeydi. Nazi'ler zeki insanların oyunu olarak bilinen

Bir süre önce müziğin ve satrancın yasak olduğu, müzik aletleri ve satranç kitaplarının yakıldığı İran'da, Dünya Şampiyonası Finali açılış ve kapanış töreninden görüntüler. Fazla yoruma gerek yok.

satrancın dünya şampiyonunun adını propaganda malzemesi yaparak, Yahudilerden nefret etmenin, zeki insan olmanın doğal sonucu olduğu fikrini mi kitlelere benimsetmeye çalışıyorlardı, yoksa söz konusu yazılar gerçekten şampiyona mı aitti? Daha sonra Alekhine, bu yazıları yazdığını inkar etti fakat gerçek, kendini daha fazla gizleyemeyecek kadar sabırsızdı: 24 Mart 1946 tarihindeki ölümünden sonra, dördüncü ve son karısı Grace Wishard'ın kağıtları arasında, gazetelerde çıkan yazıların özgün elyazmaları bulundu. Evet, Alekhine, Yahudi karşıtı yazılar yazmıştı!

Fakat, Bizim de tarihsel gerçeklere dayanarak savunduğumuz birinci tez de ne yazık ki doğru değildi. Kitabenin kırılmasının sorumluluğu ne Capablanca hayranlarına, ne Golden-Dawn'a, ne de anti-anti-semitiklere, fakat 26 Aralık 1999 tarihinde, Batı Avrupa'da devrilmelik ağaç bırakmayan kasırgaya aitti!

Nedeni ne olursa olsun, dünyanın en değerli satranç oyuncularından biri olan Alekhine'in kırık bir kitabeyle, Pere Lachaise değil, -dünyaca ünlü büyükusta Lev Polugayevski ile beraber- Montparnasse mezarlığında yatıyor olması hepimizi derinden yaralıyor. Mozart, Jim Morrison ve birçok başka ünlü kişinin mezarının bulunduğu Pere Lachaise'e gömülmeyi, büyük kitlelerin hayranlığını kazanmış dünya satranç şampiyonları hak etmiyor mu? En azından ölümlerinden sonra, manevi kişilikleri önünde gereken saygıyı göstermemek, hepimizin utancıdır. Bu ayıbı yok etmek ve bu efsanevi şampiyona hak ettiği onuru vermek üzere Uluslararası Satranç Federasyonu'nu göreve çağırıyoruz.

Destekleriniz için e-posta adresi: info@worldfide.com

maintain2@fide.org

